

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี วัตถุประสงค์ของการศึกษา 1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลากับปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 230 ครัวเรือน สติติเชิงพรรณนา นำข้อมูลมาประมวลผล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อคัดกษณะข้อมูลทั่วไปทางปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม การมีส่วนร่วมด้านการปรึกษาหารือ การมีส่วนร่วมด้านการประสานงาน การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ ใช้สถิติในการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลากับปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ทดสอบสมมติฐานใช้สถิติค่า One - way ANOVA เปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้วิธี Post Hoc ในการจับคู่แบบ LSD แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบคำอธิบาย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ข้อมูลปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาที่พักอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 7 โดยมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน มากที่สุด ซึ่งมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตร 6-10 ไร่ เป็นส่วนใหญ่ และมีรายได้ต่อปีของครัวเรือนตั้งแต่ 200,000 บาทลงมามากที่สุดในขณะที่แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคลคือผู้นำท้องถิ่น(กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) มากที่สุด

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกรตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาในภาพรวมการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกรตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้ ดังนี้

ด้านการรับผลประโยชน์เกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1

ด้านการดำเนินงานเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2

ด้านการประสานงานเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3

ด้านการปรึกษาหารือเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 4

ผลการศึกษาโดยภาพรวมด้านการปรึกษาหารือเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้ ดังนี้

การตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1

การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลาเกษตรกรมีส่วนร่วม โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2

ผลการศึกษาโดยภาพรวมด้านการประสานงานเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้ ดังนี้

การมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อขอความรู้ในการจัดการน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลาเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจัดกิจกรรมการจัดการน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลา เกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2

ผลการศึกษาโดยภาพรวมด้านการดำเนินงานเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้ ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานในการจัดการน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1

การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลาเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2

ผลการศึกษาโดยภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อได้ ดังนี้

น้ำที่ใช้ในการเลี้ยงปลาส่วนใหญ่มาจากการจัดการของ อบต.ท่าข้ามเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1

การได้รับประโยชน์จากการจัดการน้ำของ อบต.ท่าข้ามเกษตรกรมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้นำต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเลี้ยงปลา

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกรตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามได้มีข้อเสนอแนะในเรื่องปัญหาของเกษตรกรผู้นำคือเกษตรกรผู้นำได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากในหน้าแล้ง เนื่องจากประสบปัญหาน้ำที่จะนำมาใช้สำหรับการเลี้ยงปลามีไม่เพียงพอ และมีข้อเสนอแนะว่า เกษตรกรมีความต้องการให้ อบต.ส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านแหล่งน้ำมากขึ้น

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ภูมิฐานะที่พำนักอาศัยของเกษตรกรที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาในตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 2 จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ต่างกันของเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาในตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 3 ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรที่ต่างกันของเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาในตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 4 รายได้ต่อปีของครัวเรือนที่ต่างกันของเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาในตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 5 แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคลที่ต่างกันของเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาในตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาในภาพรวมการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกรตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษา

ผู้ศึกษา ได้พบว่า เกษตรกรถือว่าเขามีประสบการณ์ในการทำการเกษตรย่อมมีความเข้าใจที่จะทำการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลา ได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่หน่วยงานของภาครัฐซึ่งมีแต่หลักวิชาการ

เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า โดยมีด้านการรับผลประโยชน์เกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ด้านการดำเนินงานเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 ด้านการประสานงานเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 และด้านการปรึกษาหารือเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า ด้านการประสานงานเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยและด้านการปรึกษาหารือเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย นั่นก็เพราะว่า เกษตรกรถือว่าเขามีประสบการณ์ในการทำการเกษตรย่อมมีความเข้าใจที่จะทำการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลา ได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่หน่วยงานของภาครัฐซึ่งมีแต่หลักวิชาการ ย่อมสูญเสียประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงไม่ได้ จึงเป็นสาเหตุที่ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องการประสานงาน และก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปรึกษาหารือ กับหน่วยงานของรัฐ โดยสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการทรัพยากรน้ำ สำหรับการจัดการทรัพยากรน้ำโดยภาครัฐของกองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร (ลือชัย วงษ์ทอง, 2549) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการน้ำโดยชลประทาน มีดังนี้ วิธีการส่งน้ำที่เหมาะสม การวางแผนการส่งน้ำที่ดี การเลือกวิธีการให้น้ำ การกำหนดการให้น้ำที่เหมาะสม การจัดแผนการปลูกพืชที่เหมาะสม และการลดการสูญเสีย

วิธีการส่งน้ำที่เหมาะสมหมายถึง วิธีการแจกจ่ายน้ำจากอ่างเก็บน้ำ/เขื่อน ให้กับพื้นที่การเกษตร ตามลักษณะการมีน้ำไหลผ่านอาคารจ่ายน้ำ หรือตามลักษณะการได้รับน้ำของพื้นที่เกษตร คือการส่งน้ำตลอดเวลา หมายถึง การส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกทั่วทุกแปลงด้วยอัตราคงที่ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว โดยจะหยุดส่งน้ำเฉพาะช่วงที่มีฝนตกปริมาณมากพอสมควรเท่านั้น เกษตรกรจะได้รับน้ำแบบต่อเนื่องตลอดเวลา คือคลองส่งน้ำสายใหญ่ สายซอย และคูส่งน้ำ จะมีการส่งน้ำพร้อมกันทั้งหมด วิธีนี้เป็นวิธีส่งน้ำที่เหมาะสมกับแหล่งน้ำที่มีน้ำต้นทุนค่อนข้างมาก แต่เป็นวิธีที่ไม่ประหยัดน้ำ และไม่เหมาะสมกับอ่างเก็บน้ำ/เขื่อนที่มีน้ำต้นทุนจำกัด

การส่งน้ำแบบหมุนเวียนหรือตามรอบเวร หมายถึง การส่งน้ำให้พื้นที่ทำการเกษตรในปริมาณ และระยะเวลาที่เหมาะสม โดยมีลำดับหรือรอบเวรของการส่งน้ำที่กำหนดไว้อย่างแน่นอนตามความต้องการใช้น้ำและระยะเวลาของการเจริญเติบโตของพืช การส่งน้ำแบบหมุนเวียน

เพราะฉะนั้นสามารถสรุปได้ว่า ในการส่งน้ำตามความต้องการของเกษตรกรผู้ใช้น้ำ เป็นการส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกตามเวลาและปริมาณที่เกษตรกรขอ วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุด ในแง่ของผู้ใช้น้ำ เพราะเกษตรกรสามารถวางแผนการปลูกพืช และการให้น้ำแก่พืชในเวลา และปริมาณที่

พอเหมาะ การส่งน้ำโดยวิธีนี้ต้องมีแหล่งน้ำต้นทุนเพียงพอ เพื่อให้สามารถแจกจ่ายน้ำให้ได้เมื่อมีผู้ต้องการน้ำพร้อมกันเป็นจำนวนมาก วิธีนี้จะเหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีการเก็บค่าน้ำ เกษตรกรที่ใช้น้ำจะต้องเสียเงินมาก และผู้ใดใช้น้ำน้อยก็เสียเงินน้อยทำให้เกิดความเป็นธรรม และทำให้ผู้ใช้น้ำรู้จักประหยัดน้ำอีกด้วย

ผลจากการศึกษาพบว่า หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 7 เป็นพื้นที่ที่เกษตรกรประกอบอาชีพหลักในการเลี้ยงปลาเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบ่อปลา แต่ในหมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักแต่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาเป็นอาชีพเสริมเท่านั้น จึงเป็นสาเหตุให้การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลา เมื่อจำแนกตามภูมิลาเนาที่พักแล้วจึงมีความแตกต่างกัน เกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตร 6-10 ไร่ และที่มากกว่า 11 ไร่ขึ้นไป ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ใน หมู่ที่ 7 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกษตรกรประกอบอาชีพหลักในการเลี้ยงปลาเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบ่อปลา และเมื่อสังเกตได้ว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารตามแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร คือ คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำและสมาชิกผู้ใช้น้ำ มีความแตกต่างจากแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่า คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำและสมาชิกผู้ใช้น้ำ เป็นเหมือนตัวแทนและมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการแหล่งน้ำ จึงทำให้การแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำและสมาชิกผู้ใช้น้ำ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกรตำบลท่าข้าม มากกว่าแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบาย การกำหนดคกฏเกณฑ์หรือมาตรฐานในการจัดการน้ำการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาอย่างชัดเจน
2. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น ตามสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการแหล่งน้ำ
3. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างจิตสำนึกให้แก่เกษตรกรในการมีส่วนร่วมการปรึกษาหารือกันและการประสานงาน รวมถึงร่วมกันดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการแหล่งน้ำ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ให้มีชมรมของเกษตรกร ในการจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลา เพื่อคุณภาพที่ได้มาตรฐาน

2. ให้มีการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจคุณภาพในมาตรฐานในการจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลา

3. ให้เกษตรกรมีความตระหนัก ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลา

4. มีการออกค่ายชมรมเกษตรกร ในการจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลา

5. ให้เกษตรกรมีความตระหนักถึงการใช้น้ำและการใช้ทรัพยากรในการเกษตรกรรมที่แท้จริงโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยให้มองถึงการจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอเพื่อการเลี้ยงปลา เพื่อชุมชนในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรศึกษาถึงแนวทางในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

2. ควรศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในพื้นที่อื่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างขวาง และกลุ่มเกษตรกรที่หลากหลายขึ้น